

„Met betrekking tot degene die, nu de Kerk vrede heeft, dienst weigeren, wordt besloten dat zij geëxcommuniceerd worden.”

Dr. Aalders drukt deze vertaling in zijn boekje af. „Ik weet wel”, voegt hij eraan toe, „dat de nogal duistere Latijnse tekst tot uiteenlopende verklaringen aanleiding heeft gegeven, omdat men met deze bizarre uitspraak in zijn maag zit, maar ik kan de gegeven vertaling de enig juiste interpretatie vinden”.

En dan voltrekt zich, wat later door de pacifist prof. dr. G. J. Heering „De zondeval van het Christendom” genoemd zal worden (titel van zijn in 1928 gepubliceerde studie). De tijd van het „corpus christianum” breekt aan. Er zijn nog wel christenen die moeite hebben met het leger, maar het principiële verzet is gebroken. Bekend is een brief van Augustinus aan generaal Bonifacius die met gewetensbezwaren tobt. „Meen niet, dat een militair in actieve dienst God niet behagen kan”, stelt Augustinus hem gerust.

Het komt tenslotte zover dat in het jaar 416 Keizer Theodosius II bepaalt dat alleen christenen nog in het leger mogen dienen.

Toch is de herinnering aan de antwoorden van de eerste christenen op de oorlogsproblematiek nooit geheel verdwenen. Genoemd moeten worden stromingen als de Dopers, de Quakers en de Jehova Getuigen. En binnen de rooms-katholieke en protestantse kerken kwam de problematiek na verloop van tijd altijd weer op de agenda, ook in gereformeerde kringen. De theoloog prof. dr. J. van den Berg schreef in zijn eerder genoemde artikel in de bundel „Christendom en Oorlog” (1966):

„... wij (dienen) de ontwikkeling na 314 zoals die gekenmerkt wordt door het tot stand komen van het 'corpus christianum', (niet) als normaal te beschouwen. Integendeel – gemeten aan de nieuwtestamentische norm is de houding van de grote kerkvaders vóór 'normaler' dan die van een 'rijkstheoloog' als Euselijs, bij wie de bijbelse distantie t.a.v. de 'gedaante dezer wereld' achter de horizon dreigde te verdwijnen. Er moet dan ook in de kerk een legitieme ruimte blijven voor hen, die vandaag het antwoord van de kerkvaders der eerste eeuwen menen te moeten naspreken. Helaas wordt hun nog te dikwijls binnen de kring van de kerk een volwaardige plaats ontzegd – hetgeen te erger is, wanneer het geschiedt op grond van argumenten die meer aan Celsus dan aan de Bijbel herinneren. Naar hun interpretatie van het zesde gebod dienen wij evenzeer in alle openheid te luisteren als naar hun kritiek op de onchristelijke elementen in de corpus christianum-structuur van een voorbije periode en haar nawerkingen tot in deze tijd. Zij hebben in ieder geval een ondanks haar kortstondigheid zeer indrukwekkende traditie achter zich” (...). „Binnen de kring van de christenheid zullen pacifisten en niet-pacifisten en partiële pacifisten met elkander moeten zoeken naar een weg, waarop, zonder dat zij wordt tot een 'nieuwe wet', de radicaliteit van de oude kerk een stimulerende en provocerende functie vervult.”

Wie bevreemd reageert op de uitspraak van de gereformeerde synode of op de conclusies van prof. Blok, wekt de indruk niet te hebben gevolgd wat er de laatste tien jaar aan bezinning heeft plaatsgevonden in de gereformeerde kerken.

Naar de gemeenteleden in de kerken gaat augustus 1970 het zgn. „groene boekje” („Toelichtingen en studiemateriaal inzake het oorlogsvraagstuk”). Met name de ogenschijnlijke gemoedsrust van velen in den lande, maakt degenen bang die zich verdiept hebben in de kansen op en het effect van een kernoorlog.

Prof. Diepenhorst: „Men moet weten wat men doet. Wie het atoomwapen handhaaft, gebruikt het vroeg of laat. De enkele dreiging met innerlijke onbereidheid van gebruik is een illusie, tenzij men in geleidelijke afschaffing slaagt.”

Hij dringt aan op algemene bezinning in de gereformeerde kerken. „Men laat nu 19- en 20-jarigen de gewetenslast dragen van opgenomen te zijn in een weermacht die de atoombewapening niet schuwt.”

Het accepteren van de dienstweigeraar, ook de gewetensbezwaarde op politieke gronden, lijkt een van de belangrijkste ontwikkelingen, die de afgelopen 10 jaar waargenomen kan worden in het gereformeerde milieu met betrekking tot de oorlogsproblematiek. Niet alleen aan de kerkelijke top praat men anders dan vroeger, ook op lokaal vlak waait een andere wind. Zo besluit de gereformeerde kerk van De Lemmer in mei 1972 om Fedde Schurer, die in 1930 wegens zijn pacifisme onder de kerkelijke tucht was geplaatst, te rehabiliteren. „Op onjuiste motieven” was indertijd besloten hem van het avondmaal te weren, zo spreekt de berouwvolle kerkeraad uit. Ook wordt verklaard dat „niemand meer om wille van een evangelisch-pacifistische opvatting zal worden vermaand, terwijl de synode-besluiten van 1926 zijn teruggenomen.”

Blijkt de gereformeerde kerkelijke tolerantie jegens dienstweigeraars toegenomen, zozeer dat de synode de kerken thans oproept tot geestelijke en materiële steun aan dienstweigeraars, de staat, althans premier Van Agt, toonde zich minder verdraagzaam. In een toespraak op 16 mei in Groningen zei hij:

„dat geen enkele zichzelf respecterende staat kan toelaten dat militaire dienst wordt geweigerd, omdat sommigen de Nederlandse samenleving niet waard vinden verdedigd te worden. Die mensen moeten emigreren en ook afzien van de voordelen die deze samenleving hen biedt.” (Trouw, 2 juni '78).

Roept deze tekst herinneringen op aan de Romein Celsus in zijn geschrift tegen de christenen (omstreeks 177-180), het antwoord dat de christen-pacifist Kees Tinger hem gaf onder de kop „Een landverrader schrijft de premier” (Trouw, 2 juni '78) verschilt in de kern niet met de opvattingen van de christenen in de eerste eeuwen.

„Maakt u zich geen zorgen, wij zijn al geëmigreerd. Diep in ons hart zijn we burgers van een ander rijk. Sommigen van ons noemen dat 'Rijk



Recente demonstratie in Den Haag van Bond Dienstweigeraars tegen de „Mobiële Werkgroep”.

